

Asia: VN/2058/2025

Luonnos valtioneuvoston asetukseksi merituulivoimasta talousvyöhykkeellä

Lausunnonantajan lausunto

1. Palaute osallistumisen edellytysten sisällöstä (3 §).

-

2. Palaute osallistumisvakuuden määrästä ja uusimisesta (4 §).

-

3. Palaute tarjottavasta hyödyntämismaksusta, kuten maksun määräytymisestä, indeksoinnista ja pisteytyksestä (8 § ja liitteen 1 kohta A).

-

4. Palaute edistämismaksun määrästä, kerryttämisestä ja uusimisesta (10 §).

-

5. Palaute kokemuksesta, osaamisesta ja muuta hankkeen edistämiskykyä koskevista valintakriteereistä (liitteen 1 kohta B) sekä niihin liittyvistä määritelmistä (1 §).

-

6. Palaute hankkeen ympäristövaikutuksia koskevista valintakriteereistä (liitteen 1 kohta C).

Liitteen 1 C kohdan 2 alakohdan mukaan kilpailutuksessa saisi 2 pistettä, jos talousvyöhykkeen merituulivoima-alueella tarkkailtaisiin linnustoa alukseen asennettavalla lintututkalla vähintään kahtena kevätmuuttokautena ja kahtena syysmuuttokautena kunakin vähintään kahden kuukauden ajan yhtäjaksoisesti.

Pelkän tutkan käyttö linnustoselvityksessä on ongelmallista. Tutka kattaa vain tietyn sektorin, ja se ei esimerkiksi pysty rekisteröimään vedenpintaa pitkin matalalla lentäviä lintuja. Tutka ei myöskään pysty erittelemään yksilöitä, vaan sen antama kaiku voi tarkoittaa isoa lintua tai parvea, jonka yksilömäärä on tuntematon. Samoin tutkan avulla ei ole mahdollista määrittää lajeja ja siten eritellä,

muuttaako alueen läpi uhanalaisia lajeja vai ei. Näiden rajoitteiden takia mm. Ahvenanmaalla tuulivoimahankkeen suunnittelussa on esimerkiksi luovuttu tutkan käytöstä ja keskitetty muihin menetelmiin, kuten lintujen havainnointiin laivalta sekä satelliittilähettimien laittamiseen merialueella ruokaileville linnuille. Jotta parvien koon ja lajiston osalta saataisiin tarpeeksi tarkkaa tietoa, Luontopaneeli katsoo, että kriteereiksi tulisi lintututkan sijaan valita:

1. Laivasta muuton seuraaminen kevät- ja syysmuuttokauden aikana kahtena eri vuotena kattavasti. Kevätmuuttokausi alkaa maaliskuun alussa (Perämerellä mahdollisesti myöhemmin) ja päättyy kesäkuun puoliväliin. Syysmuutto taas alkaa jo viimeistään heinäkuun alussa ja jatkuu joulukuulle. Tänä jaksona tulisi toteuttaa säännöllisiä muutonhavainnointeja useita kertoja kuukaudessa. On huomattava, että ulkomerelle pääseminen edellyttää myös hyviä sääolosuhteita, joten yhtenäinen havainnointi läpi koko muuttokauden ei ole mahdollista.
2. Tärkeimpien ulkomerellä ruokailevien merilintujen osalta tulisi asentaa satelliittilähtimiä Pohjanlahdella sijaitsevista merkittävimmistä yhdyskunnissa pesiville lintuyksilöille. Tällaisia lajeja ovat uhanalainen selkälokki, ruokki ja riskilä sekä joiltakin osin etelänkiisla. Esimerkiksi noin 50 lähetintä per laji antaa merkittävää lisätietoa siitä, missä sijaitsevat tärkeimmät ruokailualueet, mikä edelleen auttaa laajemmin merenkäytön suunnittelussa. Lisäksi olisi harkittava, tulisiko lähtimiä laittaa myös Ruotsin puolella olevien yhdyskuntien lintuihin, koska linnut eivät tunnista valtioiden rajoja: Ruotsissa pesivät linnut voivat käydä ruokailemassa Suomen puolella ja päinvastoin. Esimerkiksi satelliittiseurannalla havaittiin, että Suomenlahdella pesivistä räyskistä osa yksilöistä kävi säännöllisesti ruokailemassa Viron rannikolla.

Kerättävä aineisto tulisi saattaa avoimesti saataville, jotta sitä voidaan käyttää myöhemmin laajemmin merenkäytön suunnittelussa ja tutkimuksessa.

Luontopaneelin on huolissaan ympäristövaikutusten huomioimisesta kilpailutuksessa ja hankkeiden suunnittelussa. Esityksessä ympäristövaikutuksia ohjaavien kriteereiden painoarvo on marginaalinen ja luontoarvojen selvittäminen tulisi palkita korkeammalla kriteeripisteityksellä, mikä kannustaisi toteuttajaa. Asetusmuistiossa todetaan, että "...Suomen talousvyöhykkeen merituulivoimakilpailutus järjestetään hyvin aikaisessa vaiheessa hankekehitystä, ennen ympäristövaikutusten arviointia ja alueen tarkempaa tutkimusta. Tämän takia hankkeen tarkat ympäristövaikutukset eivät ole vielä tiedossa, esimerkkinä hankkeen perustustapa tai lintujen, kalojen ja merinisäkkäiden liikkeet kilpailutettavalla alueella. Tämä vaikeuttaa niiden ympäristötoimien tunnistamista, jotka olisivat keskeisimpiä hankkeen haittojen vähentämisessä". Näiden syiden vuoksi ympäristövaikutuksia koskevien valintakriteereiden tulisi olla keskeisellä sijalla ja sitoutumisen esitettyihin ympäristökriteereihin tulisi olla mielellään pakollista.

Esityksessä ainoastaan linnustoselvitys on ainoa tapa saada hieman kilpailuetua niille toimijoille, joiden tavoitteena on välttää haitallisia luontovaikutuksia. Luontopaneeli toivoo, että luontohaittojen välttämiseen harkittaisiin vielä muitakin kriteereitä, jotka voivat koskea mm. merenpohjan muokkaamista (johon vaikuttavat mm. pohjakaapeleiden sijoittaminen ja ankkurointitavat) ja vedenalaisen luonnon huomioimista/haittojen kompensoimista.

7. Palaute energiajärjestelmän joustavuutta koskevista valintakriteereistä (liitteen 1 kohta D).

Kannustavatko ehdotetut pistemäärät näkemyksenne mukaan riittävästi kyseisten energiajärjestelmän joustavuutta edistävien hankkeiden toteutukseen?

Tarvitsevatko hankkeet ylipäänsä lisäkannusteita pisteytyksen muodossa toteutuakseen?

Tulisiko hankekategorioiden poiketa esitetystä?

-

8. Palaute hyödyntämismaksun ja laadullisten valintakriteerien pisteytyksen suhteesta, eli siitä, että hinnan osuus on 50 prosenttia ja laadun osuus 50 prosenttia (6 § ja liite 1).

Tulisiko jakoa mielestänne muuttaa ja jos, miksi?

Rakentamisen ja sähköntuotannon ympäristövaikutuksia ohjaavien kriteereiden painoarvo hankkeiden valinnassa on marginaalinen. Vain yksi kriteeri (kriteeri C2) voi suoraan ohjata hankkeen suunnittelua ja rakentamista ympäristöystävällisempään suuntaan, ja senkin osuus on vain kaksi prosenttia. Jos ympäristövaikutuksia ei voida tai haluta ottaa mukaan suuremmalla painoarvolla kriteerinä, jää YVA-selvitys ainoaksi merkittäväksi ohjauksen keinoksi rakentamisen ja käytön laadun varmistamisessa.

9. Muu palaute.

Tuulipuistojen purkamisesta voi aiheutua merkittävää haittaa ympäristölle (melu; veden sameutuminen; vesistöihin, sedimentteihin ja ilmakehään päätyvät jätteet ja haitta-aineet; paikalle jäävät rakenteet). Asetusluonnos ei kuitenkaan sisällä ohjeistusta purkamisesta, eikä purkaminen ole laatukriteereissä mukana.

Muistiossa todetaan sivulla 20: "... olisi työlästä valvoa purkamista kunkin voimalan osalta erikseen. Se, kuinka paljon voimalasta on purettava – esimerkiksi onko perustukset purettava kokonaan – riippuisi kulloisestakin lainsäädännöstä ja lupamääräyksistä. Tällä hetkellä talousvyöhykkeen merituulivoimaloiden purkamisesta ei ole juurikaan sääntelyä, mutta asia voi muuttua ennen voimaloiden rakentamista."

Jos purkamista ei voida säädellä vielä tässä vaiheessa, purkamisen ympäristövaikutukset tulisi sisällyttää pakollisina hankkeiden YVA-selvityksiin. Tämä helpottaisi hankkeiden koko elinkaaren aikaisten ympäristövaikutusten hallintaa sekä vähentäisi myös epävarmuutta toimijoiden keskuudessa hankkeen lopussa odottavista velvoitteista.

Luontopaneelin lausunnon ovat laatineet Juha Aalto, Christoffer Boström, Kari Hyytiäinen, Aleksi Lehikoinen, Heikki Mykrä ja Outi Silfverberg

Silfverberg Outi
Suomen Luontopaneeli